

Kültür

Mehmet DERE

KOMŞULUK

“Hz. Âişe (r.anhâ) komşuluğun her taraftan kırk evlik mesafe olduğunu ve bunlar arasında komşuluk hukukunun olacağını söylemiştir.”

Sözlüklerde komşu, aynı konutta, mahallede, çevrede yaşayan insanların birbirlerine göre aldıkları ad olarak tanımlanmaktadır. Türkçemizde komşu, yaygın şekliyle fizikî olarak birbirine yakın veya yan yana, bitişik yerlerde yaşayanlara denir.¹

Arapçada ise komşu “câr” kelimesiyle ifade edilir ki, birbirine yakın meskenlerde yaşayan kişilerin ve ailelerin her biri anlamına gelir.²

Ailemizden, akrabalarımızdan sonra en yakın çevremizi komşularımız meydana getirir. Yardımlaşma ve dayanışma, iyi ve kötü günlerde birarada olma, karşılıklı ziyaretleşme, sır sayılan hallerini gizleme, komşunun mülkünü satın almada öncelik hakkına sahip olma (şuf'a) komşulukla ilgili birtakım hak ve sorumlulukların kaynağını teşkil etmiştir.

Kur'an-ı Kerim'de komşu ilişkisinden şöyle bahsedilir: “*Anneye, babaya, akrabaya, yetimlere, yoksullara, yakın komşuya, uzak komşuya, yanınızdaki arkadaşına, yolcuya, elinizin altındaki kimselere iyilik edin.*”³

Âyette geçen “yakın komşu ve uzak komşu” ifadesinde âlimlerimizin birçoğu; yakın

komşu ile evi en yakın olanlar, akrabalar, Müslümanlar; uzak komşu ile de evi uzak olanlar, akrabalık bağları bulunmayanlar ve gayrimüslimler olduğunu ifade etmişlerdir.⁴

Komşu ifadesinin kapsamı ile ilgili olarak Hz. Ali (r.a.) çevrede sesi işitilenlerin komşu olduğu görüşündedir. Hz. Âişe (r.anhâ) de komşuluğun her taraftan kırk evlik mesafe olduğunu ve bunlar arasında komşuluk hukukunun olacağını söylemiştir. Ayrıca komşu tabiri, Müslüman-gayrimüslim, akraba olan-olmayan, âbid-fâsık, mukîm-misâfir, iyi-kötü, yakın-uzak bütün komşuları içine alır.⁵ Bu durum, İslâm'ın komşuya/komşuluğa ne kadar büyük önem verdiğini, ne kadar insânî, sosyal ve hoşgörülü bir yönünün olduğunu çok iyi ortaya koymaktadır.

Komşu Hakkı

Hz. Peygamber (s.a.v.) bir hadisinde, “*Cebraîl (a.s.) bana komşuluk haklarından, komşuya iyilik etmekten o kadar çok bahsetti ki, neredeyse komşuyu komşuya mirasçı yapacak zannettim.*” buyurmaktadır. Bu hadiste de açıkça görüldüğü üzere, komşunun dinine ve akraba olup olmadığına bakılmaksızın komşuya her türlü iyilik ve ikram yapılmalı, komşunun hak ve huku-

ku gözetilmelidir. Nitekim bununla ilgili olarak sahâbeden birisi, Peygamberimize (s.a.v.) komşusunun kendisinde ne gibi hakları bulunduğunu sormuş, Peygamberimiz (s.a.v.) de ona şu cevabı vermiştir: “*Hastalanırsa ziyaretine gidersin, vefat ederse cenazesini kaldırırsın. Senden borç isterse borç verirsin. Darda kalırsa yardım edersin. Başına bir felâket gelirse tesellî edersin. İzni olmadıkça evini onun evinden daha yüksek yapma ki, onun rüzgârını (güneşini, manzarasını) kesmeyesin. Ya senin ne pişirdiğini bilmesin, ya da pişirdiğinden ona da ver.*”⁶

Yine bu bağlamda komşularımıza karşı pek çok görevlerimiz vardır. Yerimizin darlığı nedeniyle biz bunlardan bazılarını sıralamak istiyoruz:

- Komşuların hakkına saygılı olmak, onları söz ve davranışlarımızla incitmemek,

- Güler yüzlü, tatlı sözlü olmak, sevinç ve üzüntülerini paylaşmak,

- Dert ve sıkıntılarını gidermeye çalışmak, gerektiğinde yardım etmek, hediyeleşmek,

- Ses ve gürültü ile onları rahatsız etmemek, ayıp ve kusurlarını araştırmamak,

- Dünya ve âhiret işlerinde onlara nasihat edip yol göstermek,

- Komşularımızdan gelen sıkıntıları anlayışla, hoşgörüyle karşılamak,

-Çocuklarını çocuklarımız gibi sevmek vs.⁷ Bir Müslümanın başkalarına zarar vermemesi, herkese iyilik yapması en önemli ahlakî görevlerindenidir. Bu nedenle Müslümanın komşularıyla iyi geçinmesi, onları rahatsız etmemesi, onlara eziyet etmemesi, gerekir. Nitekim konuyla ilgili hadislerde de şöyle buyrulmuştur: “Allah’a ve âhiret gününe iman eden komşusuna iyilik etsin.”⁸ “Allah’a ve âhiret gününe iman eden komşusuna ikramda bulunsun.”⁹ “Allah’a ve âhiret gününe iman eden komşusuna eziyet etmesin.”¹⁰ “Şerrinden, komşusunun emin olmadığı kimse gerçekten iman etmiş olmaz.”¹¹

Bu hadislerde de görüldüğü gibi iyi ve olgun mü’min olabilmek komşularımızı rahatsız etmemeye, tam tersine onlara iyilik yapmaya, ikramda bulunmaya bağlıdır. Bu, komşularımıza karşı hem İslâmî hem de insânî bir görevimizdir.

İnsan için hem bu dünyada hem de âhirette iyi kimselemlerle beraber olmak, mutluluk ve huzur kaynağıdır. Dünyada iyi kimselerle beraber olmak Allah’ın insana bir lütfudur. Bu sebeple iyi komşulara sahip kimseler, bundan dolayı ayrıca Allah’a hamd etmelidirler.

İyi İlişkiler İnsan Ömrünü Uzatıyor

Yapılan bilimsel araştırmalar da komşularla iyi ilişkilerin, insan ömrünü uzattığı belirlenmiştir: Selçuk Üniversitesi Meram Tıp Fakültesi İç Hastalıkları Uzmanı Prof. Dr. Süleyman

Prof. Dr. Süleyman Türk, yapılan araştırmada, 13 yıl boyunca takip edilen 485 hastadan iyi ilişkileri olan komşuya sahip, komşusunun sosyoekonomik durumu daha iyi olan, problemsiz ve toplumda sevilen ve sayılan insanlarla komşu olan hastaların daha fazla yaşama ve

Türk, atalarımızın “Ev alma komşu al.”, “Komşu komşunun külüne muhtaçtır.”, “Komşu hakkı kutsaldır.” ve benzeri ifadelerinin ne kadar doğru olduğunu belirterek, bu konunun British Columbia Üniversitesi araştırmacılarının yapmış olduğu araştırma ile bir kez daha doğrulandığını söyledi.

daha fazla iyileşme şansına sahip olduklarının ortaya çıktığını ifade ederek, “Bu çalışmada kötü komşuluk ilişkileri olan komşuların müzmin/kronik hastalıklara yakalanma ihtimalinin, iyi komşuluk ilişkileri olanlara göre iki kat daha fazla olduğu tespit edildi. Stanford Üniversitesi Tıp Fakültesi araş-

tırmacıları tarafından bu konu ile ilgili yapılan bir diğer çalışmada da, özellikle 15 yılı geçen komşuluk ilişkilerinde komşuluk ilişkileri iyi olanlara göre komşuluk ilişkileri kötü olanların daha az yaşadığı tespit edilmiştir. Bu farkın istatistikî olan önemli bir farklılık olduğu da gösterilmiştir.” dedi. Modern şehirleşme adı altında yapılan dikey büyümenin –çok katlı binalar yapmanın- komşuluk ilişkilerini çok zayıflattığını söyleyen Prof. Dr. Süleyman Türk, “İyi komşuluk ilişkileri, daha sağlıklı ve uzun ömürlü bir toplum için şehircilikte yatay büyümenin öne çıkarılması ve yeşil alanların miktarının artırılması gereklidir.” şeklinde konuştu.¹²

Yüce dinimiz İslâm, yardımlaşmaya ve dayanışmaya çok büyük önem vermiş, hayatın her safhasında yardımlaşma ve dayanışmayı emretmiştir. Bu nedenle komşular arasında yardımlaşma ve dayanışma çok önemli bir unsurdur. İmkân sahibi komşular, fakir ve yardıma muhtaç komşularını görüp gözetmelidir. Nitekim ilgili hadislerde de, “*Komşusu açken, kendisi tok yatan kimse bizden değildir.*”¹³ “*Ya Ebû Zerr! Çorba pişirdiğin zaman suyunu çoğalt ve komşularına da ikram et.*”¹⁴ buyrulmuştur.

Günümüzde teknolojik imkânlar sayesinde dünyamızı âdeta köy haline getirdik, uzaya bile çıktık; ama yanı başımızda aç olan, dert ve sıkıntı içinde olan, hatta ölen komşumuzdan

bile haberimiz olmadı. Hâlbuki İslâm, komşuluk haklarına o kadar çok önem vermiştir ki, yukarıda da ifade edildiği gibi, tok olan komşunun aç olan komşusunu gözetmesini ısrarla emretmektedir.

‘Komşu Komşunun Külüne Muhtaçtır.’

Komşuluğun günümüzde uğradığı erozyonu şu satırlar ne güzel ifade etmektedir: “Atalarımız ‘*Komşu komşunun külüne muhtaçtır.*’ derdi. Alacakları evden önce komşuyu düşünür, arar soruştururlardı. Çünkü komşuluk bağları samimi ifadesini onlarda bulmuştu. Yiyip içtikleri ayrı gitmezdi aralarında. Onlarla paylaşırdı en güzel ve samimi sohbet ortamları, dertler, sevinçler hep beraber yaşanırdı. Sıkıntı ve keder, bu samimi atmosferde bir bir kayboluverirdi. Ne var ki zaman, mâzimize ait birçok güzel hasletimizi aldı götürdü aramızdan. Müstakil evlerin yerlerini dev apartmanlara bırakması, birçok insanın birbirine katlanmak zorunda olduğu bir yaşam tarzına dönüşmesi ve sosyal hayatın şahısları içine çekerek; okul, iş, çarşı derken, bir sürü meşguliyet içinde komşular da, komşuluklar da unutulup gitti. Aynı apartmanı paylaşmamıza rağmen ne alt, ne üst, ne de yan kapı komşumuzun kim olduğunu bile bilemez olduk. Rastlantılar sonucu sadece bir ‘merhabâ’dan ibaret aramızdaki bağlar. Herkes kendi içinde, kendi derdiyle muzdarip, kendi sevinciyle mesrur. Oysa bu,

ne inancımıza ne de örfümüze uymaktadır.”¹⁵ Evet, âh nerde o eski komşuluklar!

Sonuç itibarıyla şunları söylemeyebiliriz: İslâm komşuya ve komşuluk ilişkilerine çok büyük önem vermiş, bu hususta din ve nesep farkı gözetmemiştir. Yine İslâm, komşular arasında yardımlaşmayı, dayanışmayı, sevinçleri ve dertleri paylaşmayı, iyi komşuluk ilişkileri içinde bulunmayı sosyal hayatın gerekliliği saymış, komşuluk haklarına ve hukukuna riâyet etmeyi ısrarla emretmiştir. Bizlere düşen görev bu haklar çerçevesinde komşuluk hukukunu gözeterek, komşularımızla münasebetlerimizi en iyi şekilde sürdürmektir.

Dipnot

- 1 (Hasan Eren vdğr. *Türkçe Sözlük*, C. 1, TDK Yay., Ankara 1988, s. 891; İlhan Ayverdi, *Miscellany Türkçe Sözlük*, C. 2, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul 2006, s. 1736; Mehmet Doğan, *Büyük Türkçe Sözlük*, İz Yay., İstanbul 1996, s. 669)
- 2 (Mustafa Çağrı, “Komşu”, *DİA*, C. 26, TDV Yay., Ankara 2002, s. 157)
- 3 (4/Nisâ, 36)
- 4 (Elmalılı Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur’an Dili*, C. 2, Çelik-Şûrâ Yay., İstanbul 1993, s. 520; Komisyon, *Kur’an Yolu*, Meâl-Tefsir, C.2, DİB. Yay., 2. basım, Ankara 2006, s. 65 vd)
- 5 (Komisyon, “Komşu-Komşuluk”, *Şamil İslam Ansiklopedisi*, C. 4, İstanbul 2000, s. 363; Ali Haşimî, *Kur’an ve Sünnette Müslüman Şahsiyeti*, çev: Resul Tosun, Risale Yay., İstanbul 1995, s. 131)
- 6 (brahim Canan, *Kütüb-i Sitte-Hadis Ansiklopedisi*, C. 10, Akçağ Yay., Ankara 1990, s. 211)
- 7 (Lütfi Şentürk- Seyfettin Yazıcı, *İslam İlimihâli*, DİB. Yay., 11. basım, Ankara 2004, s. 478; *Şamil İslam Ansiklopedisi*, “Komşu-Komşuluk”, s. 363)
- 8 (Buhârî, Edeb, 31; Müslim, İman, 74, 76, 77; İbni Mâce, Edeb, 4; Dârimî, Et’ime, 11)
- 9 (Buhârî, Edeb, 31; Müslim, İman, 74, 76, 77; İbni Mâce, Edeb, 4)
- 10 (Buhârî, Edeb, 21; Müslim, İman, 19)
- 11 (Buhârî, Edeb, 29; Müslim, İman, 73; Tirmizî, Kıyâme, 60)
- 12 Star Gazetesi, 23 Ocak 2009, s. 19.
- 13 Müslim, İman, 74, Birr ve Silâ, 142; Ahmed b. Hanbel, Müsned, 1, 55,
- 14 Müslim, Birr 142; İbni Mâce, Et’ime 58; Tirmizî, Et’ime, 30.
- 15 (Havva Ergene, “Komşuluk ilişkileri”, Zaman Gazetesi, 24 Ekim 1997, s. 16)